

Şukasaptati Üzerine (1)

Hint masal edebiyatının sevilerek okunan önemli eserlerinden biri Şukasaptati'dir. Şuka "papağan", saptati "yetmiş" demektir ve eseri dilimize "Papağanın Yetmiş Öyküsü" diye çevirebiliriz. Eserde papağan için nadiren de olsa "kīra" sözcüğü kullanılsa da çok daha fazla sayıda kullanılan "şuka" sözcüğü esere adını vererek belirleyici olmuştur. Esere zaman içinde orijinal metni değiştirecek ölçüde çok sayıda eklemeler yapıldığı tahmin edilmektedir. Eserin çok sayıda el yazması, Hint dillerine yapılmış birçok çevirisi mevcuttur.

Tüccar Haridatta'nın¹ (veya Haradatta) oğlu Madanavinoda (veya Madanasena) iyi bir evlat değildir. Hayat kadınlarına, içkiye, kumara düşkün, baba sözü dinlemez bir kimsedir.² Anne ve baba oğlunun bu durumlarına çok üzülmedirler. Haridatta'nın dostu Trivikrama ona kederini ortadan kaldırmak üzere bir papağan ve bir Maina kuşu hediye eder. Papağan bir hikâye ile Madana'ya öğütte bulunur, oğlan düzelir, anne ve babasına karşı saygılı olur, karısından izin aldıktan sonra bir gemiyle başka bir ülkeye gider. O gittikten sonra karısı Prabhāvātī birkaç günü üzüntü içinde geçirir. Ancak kadın, arkadaşlarının etkisiyle bir âşık arar duruma düşer. Bir adamla buluşmak için evden çıkacakken Maina kuşu onu sertçe uyarır. Prabhāvātī sinirlenir, Maina kuşunu öldürmeye kalkışır ama o elinden kaçır. Sonra tam kapıdan çıkacakken papağan konuşmaya başlar. "Gidiyorsun ama doğacak sonuçlara katlanabilecek misin?" sorusuyla aklını çeler. Prabhāvātī (Farsça çevirilerde Mâh-ı Şeker) gidemez, evde kalır ve papağanın anlatacağı

¹ Haridatta "Vishnu verdi", Haradatta "Şiva verdi" anlamlarına gelir. Bir harf farkıyla tanrı ve mezhep farkı ortaya çıkmaktadır. Bu adlar "Hüdaverdi" ile kıyaslanabilir.

² Zaten Madanavinoda "deli-çılgın" veya "kendinden geçmiş kadar neşeli" gibi bir anlama gelir.

hikâyeleri dinlemeye başlar. Bu şekilde 70 gece atlatılır. Kocası geri döndüğünde karısının iffeti papağan sayesinde korunmuş durumdadır. Papağana övgüler düzülür.

Eserin biri basit, biri de süslü olmak üzere iki tür versiyonu vardır. Basit ve kaba dille yazılmış olana “textus simplicior”, süslü ve ağdalı dille yazılmış versiyona ise “textus ornatior” denilmektedir. Bu durum, yani basit ve süslü versiyonlar Pañçatantra gibi başka bazı masal serileri için de geçerlidir. Masalarda düz yazı dışında aralarda epigramlar, yani nükteli kısa şiirler ya da vecize tarzında beyitler kullanılmıştır. Bunlar kısmen Sanskrit kısmen de Prākrit dilindedirler. No 60 veya 63’deki gibi bazı masallar işlenememiş, ham halde kalmışlardır.

Hint Edebiyatı’nda “konuşan kuş” motifi eski bir geleneğe dayanır. Şatapatha Brāhmana’da (XI,5;1) anlatılan Purūravas ile Urvaṣī öyküsünde, sevgilisi Urvaṣī’den ayrı kalan kral Purūravas onu bir gölde kuğu olarak görür. Diğer peri kızları da kuğu biçimindedirler. “Haydi ona görünelim” derler ve Urvaṣī insan gibi konuşmaya başlar. Öykünün orijinali Rigveda’dadır (X,95) ve peri kızı Urvaṣī, ölümlülerle yaşanan aşkın sonuçsuz kalan bir aşk olduğunu sevgilisine anlatmaya çalışırken şöyle söyler: “Kadınlarla uzun süre dostluk olmaz, kadınların kalbi sırtlanların kalbi gibidir.” Hint-Avrupalılar’ın en eski aşk öyküsünde sarf edilen bu söz, sonraki Hint edebiyatında zaman zaman göreceğimiz “fettan ve erkeğe pabucunu ters giydiren kadın” modelinin öncü cümlesidir.

Çhāndogya Upanishad’da (IV, 7-8) bir kuğu ve sonra da bir dalgıç kuşu konuşturuluyor olarak gösterilmiştir. Mahābhārata Destanı’nda (III, 53-79) anlatılan “Nala ile Damayantī” öyküsünde kral Nala’nın ormanda ele geçirdiği altınlarla süslü kuğulardan biri “beni öldürmezsen

senin isteğini yerine getiririm” diyerek dile gelir. Sonra o ve diğer kuğular onu Damayantī’ye öyle bir anlatırlar ki kız ona hiç görmediği halde âşık olur.

Şukasaptati’nin kim tarafından ve ne zaman yazıldığı belli değildir. Öte yandan papağan ve benzeri konuşan kuşların Şukasaptati tarzında edebi eserlere konu edilmesinin köklerinin 198 numaralı Cātaka³ masalından çıkma ihtimali yüksektir. Burada, Benares kralı Brahmadatta tahtta iken Bodhisattva’nın bir genç papağan olarak doğduğu şeklinde bir anlatım vardır. Adı Rādha, kardeşinin adı da Potthapāda’dır. Bir kuş avcısı bu iki kardeş papağanı yakalar ve onları bir Brāhmana verir. Brāhman onları öz çocukları gibi büyütür. Bir gün iş için başka bir ülkeye gider. Gitmeden önce iffetsiz karısına göz kulak olmalarını, herhangi bir erkeğin eve gelmesine karşı dikkatli olmalarını tembihler. Kocasını gider gitmez kadın âşıklarını gece gündüz demeden bir bir eve getirir. Kardeşlerden Potthapāda dayanamaz ve kadını uyarır. Kadın çok sinirlenir, onun boğazını sıkıp öldürür ve onu fırına atar. Brāhman eve döndüğünde geride kalan diğer papağana “anneniz bir yanlış yaptı mı?” diye sorar. Metnin burası beyit halindedir:

Evladım, seyahatim bitti döndüm, yeniden evdeyim artık,

Söyle bana, annenizin iffeti nasıl, başka erkeklerle aşk yaptı mı?

Papağan Rādha da bir beyitle cevap verir:

Doğruyu söyleyen öldürülüp yakıldı, işte külleri de şurada,

Doğruyu söylersem eğer Potthapāda’nın kaderini paylaşabilirim.

Brāhman durumu anlar. “Artık burada daha fazla yaşayamam” diyerek ormana çekilir.

Cātakalar Buddhist metinler olduğundan burada Potthapāda Ānanda’nın, Rādha ise Buddha’nın bedenlenmiş halleri olarak gösterilmişlerdir.

³ Cowell, The Jātaka, s. 93-94. Bazı Cātaka masalları MÖ 3. veya 2. yüzyıla kadar giden bir eskiliğe sahiptirler. Daha sonra yazılanlar MS yıllara aittirler. No 198’dekinin zamanını tam olarak söylemek zor.